

Adroddiad i'r	Pwyllgor Craffu Perfformiad
Dyddiad y cyfarfod	29 Medi 2022
Aelod/Swyddog Arweiniol	Y Cyng. Gill German (Aelod Arweiniol Addysg, Plant a Theuluoedd), y Cyng. Emrys Wynne (Aelod Arweiniol y Gymraeg, Diwylliant a Threftadaeth) / Geraint Davies (Pennaeth Addysg)
Awdur yr Adroddiad	Geraint Davies (Pennaeth Addysg)
Teitl	Categoriaddio Ysgolion yn ôl Darpariaeth Cyfrwng Cymraeg (Ymateb Cyngor Sir Ddinbych i newidiadau deddfwriaethol)

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

1.1. Amlinellu casgliadau ymgynghoriad diweddar gan Lywodraeth Cymru ar [Categoriaddio Iaith](#) a'i oblygiadau ar gyfer Ysgolion a disgyblion Sir Ddinbych.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

2.1. Hysbysu Craffu sut y bydd y newidiadau gofynnol yn dilyn yr ymgynghoriad yn effeithio ar ysgolion ac effaith bosibl y penderfyniadau hynny.

3. Beth yw'r Argymhellion?

3.1. Estynnir gwahoddiad i Graffu i drafod manylion yr adroddiad hwn ac i nodi unrhyw agwedd o'r gwaith a fyddai'n elwa o archwiliad manwl yn y dyfodol.

4. Manylion yr adroddiad

4.1. Mae'n rhaid i bob ysgol ac awdurdod lleol yng Nghymru roi gwybod i rieni a Llywodraeth Cymru ym mha iaith y maent yn bwriadu addysgu. Yng Nghymru, gall hyn fod drwy gyfrwng y Gymraeg neu'r Saesneg neu gyfuniad o'r ddwy iaith.

- 4.2. Mae'r polisi presennol ar gyfer categorïddio ysgolion wedi bod ar waith ers 2007. Drwy gyhoeddi Cymraeg 2050: Miliwn o Siaradwyr Cymraeg yn 2017 ac yn fwy diweddar, Cwricwlwm i Gymru, amlygwyd yr angen i adolygu'r polisi ar gategoreiddio ysgolion yn ôl darpariaeth cyfrwng Cymraeg.
- 4.3. Daeth y trefniadau newydd ar gyfer categorïddio ysgolion yn ôl faint o ddarpariaeth Gymraeg sydd yn yr ysgol i rym o fis Medi 2022 a bydd y rhan o'r ffurflen statudol Cyfrifiad Ysgolion Blynyddol ar Lefel Disgyblion (CYBLD) ym mis Ionawr 2024.
- 4.4. Mae nifer y categorïau ysgolion yn cael eu cwtogi i dri yn y sector cynradd a thri yn y sector uwchradd.
- 4.5. Er bod tri chategori yn cael eu cyflwyno ar gyfer y sectorau cynradd ac uwchradd, nid yw'r un meini prawf yn cael eu defnyddio i ddiffinio natur y ddarpariaeth. Mewn ysgolion cynradd, gellir categorïddio'r ddarpariaeth iaith a gynigir yn hytrach na'r ysgol gyfan fel sefydliad, sy'n golygu y gallai ysgol gynradd fod yn ysgol Categori 1, 2 neu 3 neu gyfuniad o Gategori 1 a 2, neu Gategori 2 a 3 yn dibynnu ar y ddarpariaeth a gynigir (e.e. os oes dwy ffrwd ar waith yn yr un ysgol).
- 4.6. Yn y sector uwchradd, bydd ysgolion yn cael eu categorïddio fel sefydliadau cyfan, er mae'n bosibl y bydd angen cynlluniau datblygu penodol ar gyfer ysgolion uwchradd sydd â ffrwd Gymraeg ar hyn o bryd.
- 4.7. Gan mai un o fwriadau'r system gategoreiddio newydd yw annog mwy o ysgolion i gynyddu eu darpariaeth cyfrwng Cymraeg, mae dau is-gategori pontio yn y sector cynradd a dau yn y sector uwchradd, i hwyluso'r broses i ysgolion sy'n symud i'r categori nesaf. Mae hwn yn ei le i ganiatáu i ysgolion ddatblygu eu darpariaeth cyfrwng Cymraeg dros gyfnod estynedig. Gweler **Atodiad 1** ar gyfer disgrifiadau o'r Categorïau.

Yr egwyddor yw peidio â lleihau'r ddarpariaeth - Un o brif egwyddorion cyflwyno'r trefniadau newydd yw na ddylai ysgolion gynnig llai o ddarpariaeth Gymraeg yn y dyfodol na'r hyn a gynigiwyd yn y gorffennol.

- 4.8 Bydd angen gosod pob ysgol mewn categori newydd erbyn mis Medi 2022 a bydd hyn yn dod i rym yn dilyn CYBLD 2024.
- Yn Sir Ddinbych, bydd y 27 darpariaeth ysgol gynradd cyfrwng Saesneg presennol yn trosglwyddo i Gategori 1.
  - Felly hefyd, bydd yr 14 darpariaeth cyfrwng Cymraeg yn trosglwyddo i Gategori 3.
  - Bydd angen dyrannu categori i weddill yr ysgolion cynradd sef un o'r tri phrif gategori neu un o'r ddau gategori pontio os yw'n briodol.
- Dylid nodi bod y Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg 2022-32 a gymeradwywyd gan y Cabinet a Llywodraeth Cymru yn nodi y bydd pob ysgol Categori 2 yn Sir Ddinbych yn y dyfodol yn darparu Addysg Cyfnod Sylfaen drwy gyfrwng y Gymraeg yn unig er mwyn cefnogi trochi a rhoi mwy o ddewis i ddisgyblion yn 7 oed.
- 4.9 Bydd ysgolion oedd yn CAT 4 yn flaenorol (Saesneg gyda defnydd sylweddol o Gymraeg) yng nghategori pontio T2. Gweler **Atodiad 2** ar gyfer llwybrau pontio a awgrymir.
- 4.10 Mae cynnydd ieithyddol yn Gymraeg yn dod yn fwy anodd wrth i ddysgwyr bontio i'r sector uwchradd ac yn cynyddu wrth iddynt symud o un flwyddyn i'r llall. Gweler **Atodiad 1** ar gyfer disgrifiadau o'r Categoriâu.
- 4.11 Yn Sir Ddinbych, bydd y 5 darpariaeth ysgol Uwchradd cyfrwng Saesneg presennol yn trosglwyddo i Gategori 1. Felly hefyd, bydd Ysgol Glan Clwyd, sef y ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg bresennol yn trosglwyddo i Gategori 3P.
- 4.12 Nid yw'r opsiynau ar gyfer categorïau Ysgol Brynhyfryd ac Ysgol Dinas Bran yn y dyfodol mor glir a byddant yn cael eu hystyried yn unigol.
- 4.13 Mae'r ddarpariaeth yn Ysgol Brynhyfryd wedi ei threfnu i ffrydiau Cymraeg a Saesneg. Ar gyfartaledd, mae 40% o bob grŵp blwyddyn yn mynychu'r ffrwd Gymraeg. Mae disgyblion yn y ffrwd Gymraeg yn cael o leiaf 80% o'u pynciau (ac eithrio Cymraeg a Saesneg) wedi'u haddysgu drwy gyfrwng y Gymraeg. Hefyd, o fis Medi 2022 mae Ysgol Brynhyfryd wedi ymrwmo i sicrhau y bydd y cynnig Cymraeg yng Nghyfnod Allweddol 4 yn gyfartal â'r cynnig Saesneg o ran

opsiynau, sy'n golygu y bydd disgyblion yn y ffrwd Gymraeg yn cael 100% o'u pynciau wedi'u haddysgu drwy gyfrwng y Gymraeg.

- 4.14 Mae'r ddarpariaeth yn Ysgol Dinas Bran wedi ei threfnu i ffrydiau Cymraeg a Saesneg. Ar gyfartaledd, mae 12% o bob grŵp blwyddyn yn mynychu'r ffrwd Gymraeg. Mae disgyblion yn y ffrwd Gymraeg yn cael o leiaf 80% o'u pynciau (ac eithrio Cymraeg a Saesneg) wedi'u haddysgu drwy gyfrwng y Gymraeg.
- 4.15 Mae gwerthusiad opsiynau ar y gweill i adolygu posibiladau a chanlyniadau'r categorïau ieithyddol gwahanol i Ysgol Brynhyfryd ac Ysgol Dinas Bran.
- 4.16 **Polisi Cludiant o'r Cartref i'r Ysgol** - Bydd goblygiadau o ran cludiant cyfrwng Cymraeg. Ym mholisi Cludiant Dysgwyr presennol Sir Ddinbych (Adran 3.3), mae'n nodi "Ar gyfer addysg Cyfrwng Cymraeg, byddai'n ysgol sydd wedi ei chategoreiddio fel naill ai 1 neu 2 o fewn canllawiau Llywodraeth Cymru ar Ddarpariaeth Cyfrwng Cymraeg. Ar gyfer categori 2, byddai'n ysgol lle yr addysgir o leiaf 80% o bynciau (ac eithrio Cymraeg a Saesneg) drwy gyfrwng y Gymraeg ond maent hefyd yn cael eu haddysgu drwy gyfrwng y Saesneg." Nid yw'r gofyniad categori 2 Uwchradd newydd (o leiaf 40%) yn cymharu â'r cynnig cyfrwng Cymraeg presennol ac felly bydd hyn yn cael effaith ar gymhwysedd dysgwyr i'w cynnig cyfrwng Cymraeg agosaf. Felly, bydd yn rhaid i'r Awdurdod gyhoeddi canllawiau eglurhaol newydd i ddehongli hyn o ran y Polisi i adlewyrchu'r broses gategoreiddio cyn iddi gael ei chyflwyno yn 2024.
- 4.17 Ar hyn o bryd mae gan Awdurdodau ddyletswydd o dan Adran 10 Mesur Teithio Dysgwyr (Cymru) 2008 i hyrwyddo mynediad at addysg a hyfforddiant drwy gyfrwng y Gymraeg. Nid oes gan Sir Ddinbych y gallu i ail-ddiffinio, drwy'r canllawiau eglurhaol, sut y bydd cludiant yn cael ei ddarparu o ran y categorïau newydd; bydd unrhyw newidiadau yn cael eu cynnwys mewn diwygiad i'r Polisi yn y dyfodol. Ar hyn o bryd mae Llywodraeth Cymru eu hunain yn ystyried yr ymgynghoriad a gynhaliwyd y llynedd o ran diweddariadau i'r Mesur Teithio Dysgwyr, felly bydd yn rhaid i'r Awdurdod aros nes bydd hyn wedi cael ei wneud gan y gallant ddewis ymdrin â 'hyrwyddo mynediad' at y Gymraeg drwy drawsgyfeirio'r categorïau newydd yng nghyd-destun y ddeddfwriaeth cludiant.

5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?

5.1. Mae'r prosiect yn cysylltu â'r flaenoriaeth gorfforaethol Pobl Ifanc yng Nghynllun Corfforaethol 2017-2022 ac mae hefyd yn rhan annatod o'n Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg Sir Ddinbych.

6. Faint fydd hyn yn ei gostio a sut y bydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?

6.1. Bydd costau'n cael eu talu o'r cyllidebau presennol a bydd y cynigion yn mynd gerbron y Fforwm Cyllideb Ysgolion os bydd angen gwneud unrhyw newidiadau i'r fformiwla cyllido ysgolion.

6.2. Mae cynnydd posibl mewn Costau Cludiant Disgyblion yn risg yn dibynnu ar benderfyniadau ar gategoreiddio ysgolion. Mae angen gwneud mwy o waith i ddeall yr effaith ar y Polisi Cludiant Ysgolion yn llawn.

7. Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o'r Effaith ar Les?

7.1 Bydd unrhyw Asesiad o'r Effaith ar Les yn cael ei gwblhau fel rhan o unrhyw gynigion aildrefnu ysgolion yn ôl gofynion y Cod ynghyd ag adolygu'r Polisi Cludiant o'r Cartref i'r Ysgol.

8. Pa ymgynghoriadau sydd wedi'u cynnal gyda Chraffu ac eraill?

8.1. Yr adroddiad Craffu hwn yw'r craffu cyntaf gan Aelodau o ran categorïau iaith ysgolion. Cynhaliwyd ymgynghoriad gan Lywodraeth Cymru â'r holl fudd-ddeiliaid perthnasol rhwng 14 Rhagfyr 2020 a 26 Mawrth 2021. Mae manylion y canlyniad a [chrynodeb o ymatebion](#) ar gael.

9. Datganiad y Prif Swyddog Cyllid

9.1. Gan fod yr adroddiad hwn yn canolbwyntio ar hysbysu ac annog trafodaeth, nid oes unrhyw oblygiadau ariannol uniongyrchol. Fodd bynnag, fel yr amlinellwyd yn Adran 6, mae'n debygol y bydd cynnydd mewn costau oherwydd y newidiadau gofynnol. Bydd angen dod ag unrhyw bwysau na ellir ei gynnwys mewn adnoddau presennol (e.e. effaith ar Gludiant Ysgolion) drwy'r broses cyllideb flynyddol ar yr adeg briodol.

10. Pa risgiau sydd ac a oes unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

10.1. Codwyd pryderon gan eraill gyda'r Esgobaeth, aelodau a swyddogion Llywodraeth Cymru, Aelodau'r Senedd a Swyddogion Cyngor Sir Ddinbych am y cynnydd i newid cymeriad ieithyddol ysgolion.

10.2. Gallai unrhyw newid mewn polisi gael effaith a pheri risg i'n Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg a gymeradwywyd gan y Cabinet ac a gyhoeddwyd.

11. Pŵer i wneud y penderfyniad

11.1. Mae Deddf Safonau a Threfniadaeth Ysgolion (Cymru) 2013 yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol adolygu cynigion ysgolion a datblygu cynigion i aildrefnu darpariaeth ysgolion.

11.2. Adran 21 o Ddeddf Llywodraeth Leol 2000 ac Adrannau 7.2.3 a 7.4.1 o Gyfansoddiad y Cyngor.